

ASPECTE ALE SĂRĂCIEI POPULAȚIEI APTE DE MUNCĂ

**Galina SAVELIEVA, doctor în economie,
Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM**

**Ana TOMCEAC, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM**

***Summary.** Poverty population falling into the workforce is a highly sensitive issue because it has a profound impact on the sustainable development of the labor market in Moldova. The research was focused on analysis of poverty risks falling population in employment and to identify social policies, existing impediments and proposals for improvements in this areas. In the study it was used NBS calculations based on data of Household Budget Survey 2014. Assessing the poverty profile of the work, were find the problems, which determine the risk of poverty, including rural areas. The article will be useful for public authorities, students and researchers who are engaged in economic science and specialists who are developing the social policies.*

Economia stabilă și durabilă, obținerea veniturilor decente, inclusiv și parvenite din ocuparea în câmpul muncii, reducerea sărăciei sunt condiții importante pentru formarea clasei mijlocii. Având în vedere importanța susținerii statale a acestei clase sociale, au fost cercetate unele aspecte privind ocuparea populației apte de muncă și factorii de risc de a fi săraci ai acesteia.

Trecerea Republicii Moldova la economia de piață nu numai că a acutizat problemele de ocupare a populației, dar a și adăugat la acestea altele noi, legate de schimbările structurale ale economiei și dezvoltarea relațiilor noi de muncă determinate de apariția diferitor forme de proprietate. Toate acestea nu puteau să nu afecteze funcționarea pieței forței de muncă. Situația de pe piața forței de muncă a fost nu numai creșterea economică care a avut loc în condițiile reducerii numărului de populație ocupată. Totodată, reformele structurale au contribuit la schimbările radicale în domeniul social și asupra alegerii voluntare a populației apte de muncă de a fi ocupată (economic activă) sau a fi inactivă economic în domeniul de activitate și a formelor de obținere a surselor de venituri. Reieșind din aceasta, problema ocupării forței de muncă a devenit primordială, având în vedere tendința accentuată de reducere a numărului populației ocupate, ceea ce poate fi și o piedică semnificativă pentru creșterea economică durabilă. Pe fundalul reducerii numărului de populație activă, a lucrătorilor angajați și a cotei lor în populația ocupată, a diminuării nivelului de ocupare a

forței de muncă în condițiile creșterii populației economic inactive au intensificat fluxurile migraționale în căutarea unui loc de muncă în afară țării (în 2015 ponderea migrantilor de muncă în vârstă de 15-34 ani constituiau 57,3%).

Tabelul 1. Caracteristica parametrilor principali de ocupare a forței de muncă în Republica Moldova

Indicatori	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rata de activitate, %	49,0	42,3	44,8	44,3	42,8	41,6	42,3	40,7	41,4	41,2	42,4
Rata de ocupare, %	45,4	42,9	42,5	42,5	40,0	38,5	39,4	38,4	39,3	39,6	40,3
Populația ocupată în % față de anul precedent*	100,2	95,3	99,2	100,3	94,7	96,5	102,6	97,7	102,3	101,0	101,6
Ponderea salariaților, în % față de populația ocupată*	50,0	51,0	67,3	50,7	51,4	52,3	57,6	57,4	68,8	67,3	65,4
Dinamica salariaților, în % față de anul precedent*	99,10	97,20	99,69	99,09	95,98	98,2	113,1	97,4	103,4	98,9	98,7
Rata șomajului (conform metodologiei BIM), %	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4	7,4	6,7	5,6	5,1	3,9	4,9
Ponderea migrantilor de muncă, în % față de populația economic inactivă	26,6	19,7	20,7	18,9	17,4	17,9	18,5	18,6	19,0	19,5	18,9

Sursa: după datele din Ancheta Forței de Muncă, BNS.

Notă: * calculele autorilor.

Numărul populației ocupate în perioada de 2000-2014 a scăzut cu 21,8% (ca urmare a crizelor economice, a condițiilor climaterice, a restricțiilor comerciale introduse de Federația Rusă, a instabilității politice interne etc.), fiind în creștere cu 1,6% în 2015, afectând în special salariații, categoria principală a populației ocupate, având ponderea mai mult de 60 la sută din această.

Evaluarea motivelor de aflare în categoria de populație inactivă economică da posibilitatea de a presupune că: în primul rând, există o realitate obiectivă pentru fluxul unei părți din această categorie a populației în populația economic activă; în al doilea rând, această ipoteză este posibilă cu condiția promovării politicilor eficiente de ocupare a forței de muncă, inclusiv în domeniul formării

profesionale, instruirii și recalificării populației apte de muncă, perfecționării sistemelor de salarizare; în al treilea rând, creșterea nivelului de ocupare a populației apte de muncă va crea premise pentru asigurarea stabilității financiare a sistemului de pensii, de protecție socială, inclusiv și de reducere a riscurilor de sărăcie. Deci, există posibilitatea de implicare a acestei categorii în cazul promovării politicilor relevante în domeniu.

Analizând potențialul forței de muncă, observăm că o parte din populația capabilă de a munci, din diferite motive, temporar, se află în starea șomajului (lipsa locurilor vacante de muncă, de exemplu, în 2013-2014 la un loc de muncă au fost 4 persoane, în 2015 acest indicator s-a majorat până la 5,5 persoane, iar în perioada de precriză 2005-2008 acest indicator a fost de 2,7-4,1 de șomerii la un loc de muncă), în durata medie de aflare în șomaj predomină șomerii aflați în șomajul pînă la 6 luni (67,8% din totalul șomerilor).

Tabelul 2. Dinamica schimbării salariului și IPC

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ponderea veniturilor din remunerarea muncii (salarii),% din venitul disponibil	42,6	44,7	42,7	41,6	41,6	41,4
Salariul nominal mediu lunar al unui salariat din economia națională, lei	2971,7	3193,9	3477,7	3765,1	4172,0	4610,9
Salariul nominal mediu lunar al unui salariat din economia națională,dolari SUA	240,3	259,1	287,2	299,0	297,2	245,0
Creșterea salariului nominal mediu lunar al unui salariat din economia națională în % comparativ cu anul precedent	108,2	111,6	108,9	108,3	110,8	110,5
Creșterea salariului real al unui salariat din economia națională, în %, anul precedent = 100%	101,0	103,7	104,1	103,5	105,4	107,0
Indicele prețurilor de consum, %	107,4	107,6	104,6	104,6	105,1	109,7
Indicele prețurilor de consum la produse alimentare, %	105,7	108,4	103,8	106,6	106,5	109,8

Sursa: elaborat conform datelor BNS.

Regimul de lucru constituie o bază pentru remunerarea muncii salariaților. Durata normală a timpului de muncă al salariaților nu poate depăși 40 de ore pe săptămână [1]. În funcție de vîrstă, de starea sănătății, de condițiile de muncă sau de alte circumstanțe pentru unele categorii de salariați se stabilește durata redusă a timpului de muncă (de exemplu, 24 de ore pentru salariații în

vîrstă de la 15 la 16 ani, de 35 de ore pentru salariații în vîrstă de la 16 la 18 ani, de 35 de ore pentru salariații care activează în condiții de muncă vătămătoare potrivit nomenclatorului aprobat de Guvern etc.). Regimul de lucru cu ocuparea cea mai completă a forței de muncă a fost înregistrat în anii 2004-2005, cînd 98,0-98,2% din salariați au fost ocupați de o zi întreagă, iar în ceilalți ani regimul de lucru complet a fost diminuat pînă la 96-97%, iar restul dintre ei (3-4%), au lucrat parțial (part-time), fiind în creștere cu 3,6 p.p. ponderea salariaților cu un regim de lucru 0-30 ore. Pentru anul 2015 numai 71,8% din angajații cu regimul complet de muncă au salariul minim garantat în volumul deplin, restul - în funcție de orele de muncă lucrate.

În Republica Moldova, mărimea minimă a salariului este cea mai joasă în comparație cu țările UE. Începînd cu 1 octombrie 2014, a fost stabilit salariul minim pe țară în cuantum de 1000 lei lunar (echivalent de 48,42 euro) [2] pentru un program complet de lucru de 169 de ore (în medie pe lună) sau 5,92 lei pe oră (echivalent de 0,28 euro). Începînd cu 1 mai 2015, cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real a fost stabilit în mărime de 11,25 lei pe oră, sau 1900 lei pe lună, calculat pentru un program complet de lucru în medie de 169 de ore pe lună [3]. În condițiile devalorizării monedei naționale, echivalentul acestor mărimi a constituit la 01.06.2015 - 95,92 euro pe lună sau 0,57 euro pe oră (cursul Băncii Naționale a Moldovei (BNM) la 01.06.2015 -19,8082 lei pe euro), la 01.08.2015 -91,17 euro în lună și 0,54 euro pe oră (cursul BNM la 01.08.2015 -20,8394 lei pe euro), sau cuantumul minimului garantat al salariului numai pentru 2 luni s-a micșorat cu 5%. În același timp, în România, mărimea minimă a salariului mediu lunar pentru perioada 2008-2015 a crescut cu 57%, la 01.01.2015 această mărime a constituit 217,50 euro, iar la 01.07.2015, din nou a crescut - pînă la 234,77 euro, sau 7,9%. Mărimea minimă a salariului mediu lunar, conform datelor Eurostat (Code: tps00155), spre exemplu, în Bulgaria s-a majorat de la 184,07 euro la 1.01.2015 pînă la 194,29 euro la 1.07.2015 sau cu 5,6%; în Polonia - de la 409,53 euro la 1.01.2015 pînă la 417,55 euro la 1.07.015 sau cu 3,0%; în Spania cuantumul acestui indicator nu s-a schimbat pe parcursul semestrului I al anului 2015 și a constituit 756,79 euro etc. Republica Moldova, după cîștigul salarial minimal este plasată pe ultimul loc în Europa, fiind imposibil de a asigura un nivel de trai decent al populației încadrate în câmpul muncii.

Veniturile obținute ale populației ocupate au provocat pauperizarea în rîndul lor. Pe fundalul categoriilor sociale tradiționale expuse riscului de sărăcie (familiile cu mulți copii, incomplete, cu persoane cu dizabilități, per-

soanele în vârstă înaintată etc.) au fost completate de persoanele ocupate în câmpul muncii, salariile cărora sunt extrem de mici și nu pot asigura familiilor un nivel de trai decent.

Sărăcia persoanelor încadrate în muncă reprezintă rezultatul unei varietăți de motive interdependente, care sunt combinate în următoarele grupe: economice (șomaj, salarii mici, productivitate scăzută, lipsa de competitivitate a industriei); sociale (invaliditate, limită de vârstă, incidență ridicată); demografice (familii monoparentale, un număr mare de persoane aflate în întreținere în familie); nivelul de educație și calificare (nivel scăzut de educație, lipsă de pregătire); locul de trai (dezvoltarea economică inegală a teritoriilor). Printre factorii socioeconomici ai sărăciei cu impact asupra bunăstării populației încadrate în muncă pot fi menționați și dezechilibrările economice, care contribuie la polarizarea veniturilor obținute; inegalitatea accesului la infrastructură și prestații sociale; capacitatea limitată a economiei de a crea noi locuri de muncă. Din analiza principalelor caracteristici ale gospodăriilor casnice rezultă că cauzele esențiale ale sărăciei în rândul persoanelor ocupate sunt rezultatul diferitor probleme existente pe piața muncii (șomajul, regimul de lucru parțial stabilit involuntar, salariile mici sau insuficiente etc.). Totodată, problemele care determină riscul sărăciei în Republica Moldova sunt similare cu provocările descrise în activitatea OCDE [4] privind dezvoltarea rurală, unde locuiește mai mult de jumătate (57,5%) din populația Republicii Moldova și evidențierea factorilor specifici care produc și susțin sărăcia celor încadrați în muncă prezintă un rol important în promovarea măsurilor de prevenire și combatere a acestui fenomen. În 2014, conform datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC), circa 136 mii de persoane (11%) din populația încadrată în muncă au fost sub pragul sărăciei absolute (Tabelul 3).

Tabelul 3. Indicatorii sărăciei în anul 2014

	Total persoane	Persoane încadrate în muncă (de 15 ani și peste)	Persoane ocupate
Pragul absolut al sărăciei (%)	1257		
Rata sărăciei absolute, %	11,4	11,0	11,6
Pragul relativ al sărăciei (lei)	1362,6		
Rata sărăciei relative, %	18,2	18,4	*

Sursa: Conform datelor Biroului Național de Statistică.

Notă: * nu sunt date. Categoria persoanelor de 15 ani și peste include atât persoane ocupate pe piața muncii, cât și pensionari și șomeri.

În comparație, în țările UE persoanele supuse riscului de sărăcie sau exclu-zionii sociale au constituit 24,4% din totalul populației. Deosebit de puternică este influența factorului de ocupare asupra reducerii riscului de sărăcie în orașele mari, unde rata sărăciei pentru cei încadrați în muncă constituie circa 1,9%. Rata sărăciei pentru persoanele care locuiesc în orașele mici este de 8,1%, iar pentru cei care locuiesc în mediul rural – de 15,9%.

Tabelul 4. Rata sărăciei absolute pe medii de reședință, 2014 (în %)

	Orașe mari	Orașe mici	Rural
Total persoane	2,2	8,4	16,4
Persoane de 15 ani și peste	1,9	8,1	15,9

Sursa: Conform datelor Biroului Național de Statistică.

În 2014, 8 din 10 persoane sărace încadrate în câmpul muncii locuiau la sate, înregistrându-se o majorare de la 65,7% în 2006 până la 81,3% din cauza neconcordanței dintre cererea și oferta de locuri de muncă, veniturilor reduse, vulnerabilității sectorului agricol, insuficienței alternative ocupaționale în alte sectoare economice și, respectiv, migrației forței de muncă. Nivelul înalt de ocupare a forței de muncă în agricultură (în 2014 - peste 53% și în 2015 – 55,3% din populația ocupată rurală) determină venituri mici și insuficiente pentru depășirea sărăciei. Familiile în componența cărora sunt angajați în sectorul agrar au de aproape 4 ori mai multe șanse să trăiască în sărăcie decât familiile în componența cărora sunt angajați în alte sectoare. Având o rată de ocupare a forței de muncă în mediul rural cu circa 4 p.p mai joasă față de mediul urban (41,8%) [5], nivelul sărăciei acestora este cel mai înalt – 15,9% față de 4,7% din cei din oraș. Astfel, persoanele încadrate în muncă sunt afectate de sărăcie (11,6%). Populația din mediul rural este supusă riscului sărăciei de 1,45 ori mai mult decât totalul persoanelor încadrate în muncă.

Un factor principal al sărăciei este venitul obținut. Analiza CBGC arată că locul de muncă nu constituie o garanție împotriva sărăciei. Distribuția gospodăriilor după mărimea medie a veniturilor disponibile bănești demonstrează că în 2014 circa 38,6% din gospodăriile cercetate, în componența cărora sunt persoane angajate, dispun de un venit mediu disponibil mai mic de 1200 lei sau mai puțin decât cuantumul pragului absolut al sărăciei. În mediul rural situația este și mai dificilă – 55,6% dintre persoanele gospodăriilor cercetate în componența cărora sunt persoane angajate dispun de un venit mediu disponibil mai mic de 1200 lei.

Principala sursă de venit a persoanelor încadrate în muncă care se află în sărăcie absolută sunt salariile, venitul din activitatea agricolă, din afaceri - profitul și venitul mixt și din proprietate. Salariile și alte plăți monetare constituie un aspect important al calității muncii, iar numai 25,3% din cei săraci declară activitatea salariată ca principala sursă de venit. Cel mai mare risc de a fi sărac prezintă cei la care principala sursă de venit este din activitatea salariată în sectorul agricol și este mai mare de 2,2 ori față de totalul populației sărace care furnizează forța de muncă.

Tabelul 5. Sărăcia populației încadrate în muncă după principala sursă de venit, 2014

	Rata sărăciei absolute,%	Structura populației sărace,%	Riscul sărăciei
Activitatea agricolă pe cont propriu	21,3	19,2	1,94
Activitatea salariată în sectorul agricol	24,2	9	2,2
Activitatea de întreprinzător, meșteșug, liberă profesie	5,5	2	0,5
Activitatea salariată în sectorul de stat non-agricol	7	7,4	0,64
Activitatea salariată în sectorul privat non-agricol	5,6	8,9	0,51
Total	11	100	100

Sursa: elaborat conform datelor Biroului Național de Statistică.

Cercetarea privind repartizarea populației după mărimea medie a salariilor din septembrie 2014 a relevat că avem un grup de lucrători cu normă întreagă care obțin un venit salarial sub pragul sărăciei: la circa 4,6% salariați câștigul salarial a fost sub cuantumul pragului sărăciei absolute (1257,0 lei/lună) [6].

Astfel, în 2014 fiecare a treia persoană din cei săraci ocupați a fost salariată, 31,8% din cei săraci au un loc de muncă plătit, rata sărăciei pentru angajații din sectorul non-agrar constituia circa 5,9% sau de aproape două ori mai puțin față de media națională. După statusul ocupațional cele mai scăzute rate ale sărăciei sunt la salariații și lucrătorii pe cont propriu, în afara agriculturii (7,8% și, respectiv, 6%). Conform statusului ocupațional dintre cei săraci 68,2% sunt nesalariați, iar 63,7% sunt persoanele din rândul lucrătorilor pe cont propriu în agricultură. Riscul de sărăcie pentru aceste persoane este de 1,4 ori mai mare decât pentru totalul populației ocupate. Probabilitatea de a fi printre cei săraci

a fost mai mic pentru persoanele angajate în industrie, construcții, transporturi și comunicații, administrație publică (ratele sărăciei, respectiv, au fost de 7,4%, 6,6%, 3,5%, 6,9%) etc. Persoanele care se află în șomaj mai mult de un an, majoritatea din ei fiind în vârstă de 25-49 ani, au un risc major să fie săraci. Excluziunea de pe piața muncii și lipsa venitului salarial contribuie la creșterea riscului sărăciei pentru familiile în componența cărora sunt șomeri față de cei care au un loc de muncă [5].

Din analiza datelor CBGC se observă că caracteristicile demografice ale gospodăriei casnice și ale membrilor acesteia ocupă un loc important în determinarea riscurilor de sărăcie ale acestora. Astfel, femeile clasificate ca lucrători săraci sunt mai puțin afectate de sărăcie decât bărbații. Printre cei care au fost încadrați în muncă în 2014, proporția femeilor clasificate ca fiind sărace a fost de 11% față de 12,2 % a bărbaților. Deci, bărbații au un risc mai mare de a se afla în sărăcie absolută decât femeile.

Situația actuală pe piața forței de muncă caracterizează prin rata joasă de activitate economică și de ocupare, șomajul persistent pe termen mai mare decât 6 luni, numărul mare de persoane implicate în sectorul agricol, nivelul de salarizare redus, neconcordanța dintre cererea și oferta forței de muncă, ceea ce provoacă sărăcia persoanelor ocupate. Sărăcia persoanelor încadrate în muncă este un fenomen multidimensional, estimarea nivelului acesteia solicitând o abordare metodologică complexă, care include dezvoltarea economică, ocuparea forței de muncă, veniturile provenite din muncă, oportunitățile de dezvoltare profesională etc.

Pentru soluționarea problemei de atenuare a sărăciei în rândul populației ocupate se propune următoarele:

- stimularea creșterii economice prin dezvoltarea continuă a businessului mic și mijlociu, inclusiv în sectorul agricol, promovarea unor programe specifice de dezvoltare a infrastructurii sociale la nivel teritorial;
- modificarea sistemului actual de salarizare, ținând cont de experiența relevantă și standardele sociale UE;
- perfecționarea sistemului de asigurări sociale (inclusiv majorarea, indexarea, recalcularea cuantumului stabilit de pensii în dependență de stagiul de muncă și de cotizare);
- promovarea sistemului de înlesniri sociale pentru persoanele încadrate în muncă, inclusiv pentru alimentația, plăți comunale etc.;
- îmbunătățirea abordării metodologice în domeniu evaluării sărăciei multidimensionale și monitorizarea performanței în domeniu.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Codul Muncii Republicii Moldova. Legea nr.154-XV din 28 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.159-162, art. 648).
2. Hotărâre a Guvernului Republicii Moldova nr.550 din 9 iulie 2014 „Privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.185-199, art.596.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.219 din 29 aprilie 2015 „Cu privire la modificarea punctului 1 din Hotărârea Guvernului nr.165 din 9 martie 2010”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.105-109, art.230.
4. OECD, Informal Employment and Promoting the Transition to a Salaried Economy, OECD Employment Outlook, OECD, Paris, 2004.
5. Ancheta Forței de Muncă, www.statistica.md. (accesat 12.01.2017).
6. Privind repartizarea populației după mărimea medie a salariilor în septembrie 2014, www.statistica.md. (accesat 12.01.2017).
7. Raport privind sărăcia și impactul politicilor 2014, Chișinău, www.mec.gov.md. (accesat 13.01.2017).
8. Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2014, www.statistica.md. (accesat 11.01.2017).
9. Poverty Alleviation by Directorate for Employment, Labour and Social Affairs, 2006.
10. World Bank report Income Generation and Social Protection for the Poor, 2006.
11. IFAD's Rural Poverty Report 2011 – New realities, new challenges: new opportunities for tomorrow's generation, <https://www.ifad.org>. (accesat 12.01.2017).
12. Chris Goulden Policy and Research, Joseph Rowntree Foundation Cycles of poverty, unemployment and low pay, www.jrf.org.uk. (accesat 13.01.2017).
13. Multidimensional Poverty: An Alternative Measurement Approach for the United States?* <http://homepages.wmich.edu/~uwagle/multidimensionalUS.pdf>. (accesat 15.01.2017).
14. In-work poverty in the EU, <http://europa.eu>. (accesat 11.01.2017).